

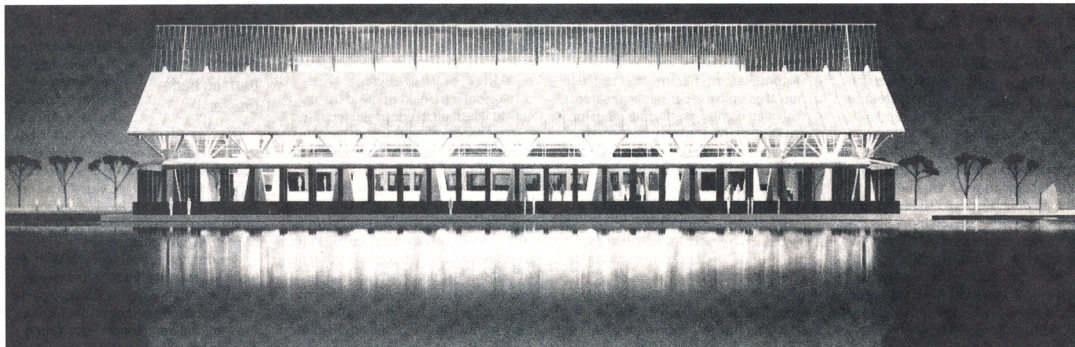
En gave, det er værd at vente på

THOMAS RINGHOF

Vores største arkitekt, Jørn Utzon, tegnede en svømmehal, som skulle have ligget ved Søerne i København. Den blev aldrig til noget, men det er ikke for sent at genoptage ideen. Svømmehallen ville være en virkelig gave til hovedstaden.

Thomas Ringhof er arkitekt maa.

SVØMMEHAL. Denne modernistiske bygning skal erstatte Søpavillonen ved Søerne i København, hvis det står til arkitekten Thomas Ringhof, som foreslår, at man flytter den færdede Søpavillon ud til Damhussøen. På Københavns Rådhus er i hvert fald den radikale gruppe interesseret i ideen. Foto: Aage Strüwing

I 1979 TEGNEDE den danske verdensarkitekt Jørn Utzon et projekt til en svømmehal ved Peblinge Sø i København. Det er en gave at have et projekt liggende, der er lige til at bygge, og som er udarbejdet af en af verdens bedste arkitekter. Det er et fantastisk projekt, og selvom gaven har været længe undervejs, er den stadig aktuel.

Ideen om at tage det 35 år gamle projekt op af skuffen kommer ikke fra mig, men fra den radikale gruppe i Køben-

havn. Ideen præsenteres af de radikale i forbindelse med den konstaterede mangel på fire-fem svømmehaller i København. Men hvordan så den fantastiske svømmehal egentlig ud? Hvad var årsagen til, at det fremragende projekt ikke blev opført? Og hvorfor burde man bygge svømmehallen i dag?

FØRST LIDT historie. Det gik hårdt for sig, da Københavns Kommune i begyndelsen af 70'erne gennemførte en gennemgri-

bende sanering af kvarteret omkring Blågårds Plads. I forbindelse med saneringen præsenterede Københavns Kommunes overborgmester, Egon Weidekamp, et projekt til en ny svømmehal tegnet af Jan og Jørn Utzon i samarbejde med KBI. Knud Rasmussen, der var leder af KBI's tegnestue, mens samarbejdet med Utzon stod på, fortæller, at det var KBI, der betalte for både arkitekthonoraret og den flote model. Nogle medlemmer af Borgerrepræsentationen havde ved flere borger-

møder lovet svømmehaller på Nørrebro og i voldkvarteret. Hver gang der blev afholdt et nyt møde med beboerne, spurgte alle til svømmehallerne. Så kom ideen om at få Jørn Utzon til at tegne svømmehallen, da både Egon Weidekamp og KBI godt var klar over, at det skulle være noget særligt, der skulle opføres i stedet for Søpavillonen.

Da projektet var færdigt, skulle der bygges en meget fin model. Det var mest sønnerne Jan og Kim Utzon, der stod for

modellen, og når der skulle træffes nogle vigtige beslutninger, skulle de lige spørge far først. Modellen kom op at stå i Weidekamps forkontor på rådhuset. Han var meget stolt af projektet og holdt af at vise modellen frem.

Egen Weidekamps og KBI's argumenter for en svømmehal på dette sted var at forbedre den offentlige service i kvarteret omkring Nansensgade og på Nørrebro. Herudover var placeringen optimal i forholdt til offentlig trafik. Restauranten i Søpavillonen betjente alligevel kun et lille og eksklusivt publikum, og ønsket om at have en offentlig bygning, en større befolkningsgruppe ville have glæde af, var et slagkraftigt argument.

DA PROJEKTET var blevet præsenteret, opstod en voldsom kampagne i pressen, med Politiken i spidsen, for at bevare Søpavillonen. Den var nu ikke andet end Polyfilla og maling, og det var kun det uendelige, der var af træ, da man havde været nødt til at stive den af med en betonkonstruktion indvendigt. Projektet kom aldrig nogensinde til afstemning i Borgerrepræsentationen. Efter den kraftige reaktion i pressen døde projektet hen, men Egon Weidekamp var fortsat meget stolt af projektet.

Projektet med en svømmehal ud mod Peblinge Sø er et værk, hvor Jørn Utzons originale håndskrift er tydelig. Anderledes end det er tilfældet med projekter,

...En gave, der er værd at vente på

der bliver lavet til bygninger i dag, hvor det oftest er firmaer eller konglomerater, der udarbejder projekterne, er dette en del af et personligt værk. På samme måde som når kendere efter kun 30 sekunder kan høre, at musikken må være en komposition af Mozart, kan andre kendere tydeligt se, at her er et værk af Utzon. Det skyldes en række afgørende karakteristika, der er fælles for alle Utzons projekter.

Det vigtigste element ved projektet er et stort kobbetrag, der næsten svæver over en ø for enden af Peblinge Sø. Svømmehallen er delt i to hovedelementer. Det, der ligger tættest på Gyldenløvesgade, indrammes af en mørk mur og indeholder omklædningsrum, klublokaler og restaurant. Går man ind ad murens eneste åbning, der er orienteret mod det lille grønne haveanlæg ved Nørre Søgade, kommer man ind i et billetområde og fortsætter ind i omklædningsrummene. Så snart man er inde, forsvinder trafikstøjen, og man står i et relativt mørkt rum. Følger man lyset og bevæger sig op ad trappen, kommer man op på 1. sal med en søflegang, hvorfra man kan se ind i en bredelig atriumgård.

MATERIALERNE er mørke mursten, lys beton, malet træ og lette svævende kobbetage over de lange sølærækker. Det andet hovedelement, selve Svømmehallen, ligger som en ø i Peblinge Sø. Selve Svømmehallen er et 60 meter langt, lyst rum. Taget over hallen er delt i to tagflader, som er båret af 18 træliggende søjler i træ og beton.

Mellem tagfladerne er der frit udsyn til himlen gennem et stort ovenlys. Til tre af rummets sider er der frit udsyn over Peb-

Jørn Utzon var kendt for at lade sig inspirere af fremmede kulturers traditionelle arkitektur, i dette projekt vel mest Kina

med de mørke murstensfacader danner et roligt og sammenhængende ydre, der i sit materialevalg passer til brokvarterernes murstensbyggeri og Indre Bys mange fine bygninger med kobbetrag. Det store tag over svømmehallen er langt og smalt og bringer en ro og harmoni ind i den rodede situation, der kendetegner det kaotiske kryds mellem Sankt Jørgens Sø, Peblinge Sø og Gyldenløvesgade. Når det er mørkt, vil svømmehallens store rum være et aflangt lyst rum, der kan ses fra søernes bredder.

Hvad er det, der gør svømmehalprojektet til et typisk Utzon-projekt? For det første var Jørn Utzon kendt for at lade sig inspirere af fremmede kulturers traditionelle arkitektur, i dette projekt vel mest Kina. Her er det den lukkede mur, der omslutter en skjult og overraskende verden, som man kender flere steder i kinesisk arkitektur. I øvrigt deler de mange tag karaktertræk med pagodetage. De tagflader, der er hænger lavest mod jorden, har den fladeste taghældning, og den øverste tagflade – nemlig glastaget – har

den stejleste taghældning.

Et andet tema, Jørn Utzon har anvendt i mange af sine projekter, er inspiration fra naturen. Udformningen af den øverste vifteformede del af søjlerne, der bærer de to tagflader over svømmehallens rum, er formgivet med inspiration fra naturen og forgrener sig som et løvtræ. I Jørn Utzons eneste offentlige bygning i Danmark, Bagsværd Kirke, og i svømmehallen omkranses det vigtigste rum af en række søjler, der begge steder skaber en vigtig og velformet mellemzone i kanten af det store rum. Som det er tilfældet i mange af Utzons projekter, er de største konstruktioner placeret så lavt, at man kan lege med dem med hænderne. I svømmehallen er dette tilfældet, når man forlader atriumgårdens kolonnade og går ned i selve svømmehallen. Her er man i højde med trækrønerne, hvor de gror ud af stammen.

MEN HVAD er det, der gør, at forskere og arkitekter fra hele verden bliver ved med at lade sig inspirere af og forske i Utzons arkitektur? For det første formår Utzon på fascinerende vis at gøre sine projekter menneskelige i deres tilgang og fantastiske i deres form på samme tid. Hvor steder man på en bænk, hvor mødes man i stiveste operahuset, hvor er de små og mere private rum i en stor helhed. Alt sammen er gennemtænkt i planerne. Men tænk samtidig på de 60 meter høje flisebeklædte skaller, der spænder over de to sale i operahuset i Sydney.

For det andet er det interessant at se, hvor mange steder på Jorden Utzon er blevet bedt om at lave projekter. Et kunstmuseum i USA, et stadion i Saudi-Arabi-

en, en villa til en ingeniør lidt uden for London, bare for at nævne nogle få. I alle mulige kulturer og til alle mulige bygherrer. Jørn Utzon var en kosmopolitisk stjernearkitekt, længe før begrebet var lanceret.

For det tredje og det kedelige sidste er det sørgeligt at se den lange liste over fantastiske projekter, som ingen har fået glæde af, da 90 procent af Utzons projekter aldrig er blevet realiseret.

Hvorfor får man ikke flere af Utzons endnu ikke realiserede projekter opført? Det er desværre ikke så ligetil: For få måneder siden har man i forbindelse med opførelsen af et nyt søbesøgscenter ved Hammershus' ruiner valgt ikke at opføre et hidtil glemt Utzonprojekt. Utzons projekt til et besøgscenter fra 1972 ligefrem struttede af arkitektonisk kraft og kunne på grund af den dristige placering af flere søjlebårne bygningsafsnit forbundet af gangbroer skabe en både selvsikker og respektfuld nabo til den mægtige borgruin. Selvom Utzons projekt indeholdt verdensarkitekturkvaliteter, besluttede man sig alligevel for at vælge en anden løsning til besøgscentret.

SKØJTELOBERNE foran Søpavillonens er for længst forsvundet og er blevet erstattet af motionsløbere, der opfatter Søernes 6,3 km som et af de vigtigste frirum i København. Dette frirum er centralt placeret, så både beboere og de omkringliggende skoler vil kunne have glæde af en svømmehal ud mod Peblinge Sø. Søpavillonens grund er i dag lidt kedelig og trist på grund af den lave aktivitet på stedet. En svømmehal på dette sted kunne bevirke en kickstart og fylde det forladte by-

En svømmehal på dette sted kunne bevirke en kickstart og fylde det forladte byrum med børn og badegæster

stad med fokus på den spændende og nykøbenhavnske cocktail af grøn fritid og urban living. Bygningen ville kunne opføres for 200 mio. kr., hvad der er absolut inden for det fornuftige, når man taler om den slags bygninger.

Men det største problem er sikkert den fredede Søpavillon fra 1894. Det gælder også i arkitektkredse, hvor mange på den ene side støttede tanken om, at Jørn Utzon kunne få opført et projekt i København, mens andre arkitekter respekterede Søpavillonens fredning.

Bygningen er tegnet af arkitekten Wilhelm Dahlerup til søens skøjteløbere som en festlig og let bygning, der understregede det landlige miljø omkring Søerne. Men tiderne har vist, at det er svært at finde en fornuftig funktion til bygningen, og både Gyldenløvesgade, bygningen på begge sider af Søerne og brugen af det grønne frirum har ændret sig voldsomt, siden pavillonens blev bygget for 120 år siden.

Måske behøver man slet ikke rive den ned. Den kunne måske flyttes ud til Damhussøen. Ved udbygningen af Køben-

rum med børn og badegæster, og bredden af Peblinge Sø ville blive forvandet til Søernes egentlige omdrejningspunkt.

DER ER tale om en landmarkbygning, der vil bidrage til at brande København som en arkitekturhoved-

stads byrum med børn og badegæster, og bredden af Peblinge Sø ville blive forvandet til Søernes egentlige omdrejningspunkt.

Søpavillonens har holdt grunden fri i de mange år, og det har ikke været muligt at bygge noget andet på dette sted. Dermed er den fornemme placering af en svømmehal af Jørn Utzon stadig mulig. Med opførelsen af svømmehallen ved Peblinge Sø vil København både få en svømmehal med meget høj arkitektonisk kvalitet og samtidig skabe ro og orden i det visuelle kaos, der hersker på stedet lige nu. Det er bare om at komme i gang.

I 1959 VANDT Jørn Utzon førstepræmien i en arkitektkonkurrence til en boligbebyggelse ud mod Sankt Jørgens Sø i København. Fra præmieoverrækkelsen findes der et morsomt foto, hvor det ikke er arkitekten selv, men derimod Jørgens far og den 13-årige søn Jan, der modtager præmien. Jørn selv var i Australien, hvor han arbejdede på opførelsen af operahuset i Sydney. I 2003, 44 år senere, er det også Jan, der i stedet for faren deltager i Pritzker-pris-ceremonien i Chicago, hvor Jørn Utzon modtager arkitekturens nobelpris for sit værk. Jørn døde 90 år gammel i 2008, så det er Jan Utzon, der har ophavretten til svømmehallen ved Peblinge Sø.

Utzons svømmehal vil være en virkelig gave til hovedstaden.

THOMAS RINGHOF